

Uitvoeringsplan Verkenning

Limburg is de poort naar Europa!

Heerlen, December 2017

Brigitte van der Zanden

euPrevent|EMR

Inhoud

1	Leeswijzer.....	3
2	Aanleiding.....	4
3	Conclusie uit Verkenning.....	6
	Uitvoeringsplan	10
4	Structuurversterking	12
4.1	Euregionaal netwerk in Euregio rijen-maas-noord.....	12
4.2	Euregionaal netwerk in de Euregio Maas-Rijn.....	13
4.3	Euregionaal netwerk hele domein Sociale Agenda	15
5	Limburg overall	16
6	Slagvaardige partners.....	18
6.1	Buitenlandse aangrenzende regio's	18
6.2	Nederlandse aangrenzende regio's.....	20
7	Meer Europese middelen voor Limburg.....	21
8	De energie van de Limburger	24
9	Prioritering	26
9.1	Concrete acties voor 2018	26
9.2	Indicatief benodigde tijdsinvestering	27
	Bijlage 1 Resultaten verkenning	28

1 Leeswijzer

Dit uitvoeringsplan start met de aanleiding om tot het voorliggende uitvoeringsplan te komen. Daarna volgen de conclusies uit de resultaten van de verkenning. De beschrijving van de verkenning is als bijlage 1 bijgevoegd.

In de afzonderlijke hoofdstukken in deel 2 wordt ingegaan op de omzetting van de verkenningsresultaten in concrete stappen voor de komende twee jaren; 2018 en 2019. Niet alleen zullen daar de stappen beschreven worden, maar ook wie daarin een rol zou kunnen spelen.

Dit uitvoeringsplan eindigt met hoofdstuk 9 'Prioritering' waarin wordt beschreven wat er in 2018 concreet gedaan kan worden om tot uitvoering van het uitvoeringsplan te komen.

Alle conclusies en aanbevelingen in dit rapport dienen gelezen te worden vanuit het perspectief van de 'Sociale Agenda Limburg 2025'¹ en met name vanuit het perspectief van positieve gezondheid en participatie in relatie tot euregionale en Europese samenwerking.

¹ De 'Sociale Agenda Limburg 2025' wordt verder 'Sociale Agenda' genoemd.

2 Aanleiding

'Koers voor een vitaler Limburg'

'In Limburg bereiken we meer!

'Limburg onbegrensd'

Dat is waar de provincie Limburg² heden ten dage voor staat. Niet alleen in woord maar ook in daad. Wat de provincie daar precies mee bedoelt, beschrijft ze in het 'coalitieakkoord 2015-2019'³ namelijk de economische en de Sociale Agenda maken integraal onderdeel uit van elkaar. Bij de uitvoering van beide agenda's moet het op positieve manier sterken van de Limburger voorop staan. Er moet meer ingezet worden op de samenhang tussen (arbeids-) participatie, onderwijs en gezondheid.

De Limburger staat hierbij centraal. Daar waar in de economische agenda de focus ligt op economische structuurversterking middels regionale veerkracht, meer innovatievermogen en excellent vakmanschap binnen MKB, is in de Sociale Agenda een bijzonder aandachtspunt gericht op de jonge generaties en/of burgers in kwetsbare posities.

De provincie spreekt in haar coalitieakkoord over een trendbreuk. Deze trendbreuk wil de provincie met onder andere de Sociale Agenda bereiken. Met de Sociale Agenda wil de provincie de Limburger vitaler en gezonder maken door de achterstand in gezondheid en participatie aan te pakken.

In haar coalitieakkoord heeft de provincie duidelijk aangegeven dat zij "denken én handelen vanuit een grensoverschrijdend perspectief"⁴, zijnde landgrens overstijgend. In dat kader geeft de provincie aan dat ze investeert in euregionale en internationale samenwerking. Die investering is geen keuze meer, maar inmiddels een noodzaak geworden. Zoals ze in het coalitieakkoord aangeeft, passeren tienduizenden Limburgers dagelijks de landsgrenzen. Dat betekent dat in de hele transitie- en transformatiefase samenwerking, waarover de provincie spreekt in haar coalitieakkoord, alleen zinvol is als het euregionale aspect daarin wordt meegenomen. Ook op het sociale domein. Om de visie en de doelen die de provincie zichzelf gesteld heeft te kunnen bereiken is er een zogenaamde trendbreuk in gezondheid en participatie nodig⁵. 'Wij', 'u en ik', de Limburgers zelf, maar ook stakeholders zoals aanbieders van zorg en preventie, verzekeraars, kenniscentra, gemeenten, enz., moeten anders gaan kijken naar gezondheid, onze eigen rol hierin en de mogelijkheden van de Limburger. De vraag is daarbij wat ieder van ons (als privépersoon of als professional) daarbij zelf kan doen en wat van 'die

² 'Provincie Limburg' wordt verder 'provincie' genoemd

³ 'het coalitieakkoord 2015-2019 van de Provincie Limburg' wordt verder 'het coalitieakkoord' genoemd.

⁴ Coalitieakkoord 2015-2019, provincie Limburg, pag. 5

⁵ Rumpen, M. 'Positionpaper 'euregionale samenwerking gezondheid', 2017

ander' verwacht kan en mag worden. De provincie wil voor deze trendbreuk ook over de landsgrenzen kijken, als middel dat kan 'leiden tot coalities voor structuurversterking'⁶. De provincie staat namelijk voor dezelfde gezondheidsuitdagingen als de haar omringende landen en regio's. Dit blijkt ook uit de eerste voorzichtige conclusies getrokken uit de Euregiofactor. Juist omdat we voor dezelfde uitdagingen staan, kan er waar mogelijk kennis met elkaar gedeeld worden en samengewerkt worden om te komen tot de gewenste trendbreuk. Voor de provincie zal die informatieoverdracht en samenwerking in het teken staan van haar speerpunten: positieve gezondheid en participatie.

In het uitvoeringplan wordt nader ingegaan op de vraag wat de provincie in 2018 en 2019 kan doen om deze uitdagingen samen met partners uit de buurlanden aan te gaan.

⁶ Rumpe, M. 'Positionpaper 'euregiole samenwerking gezondheid', 2017

3 Conclusie uit Verkenning

Uit de verkenning komen verschillende mogelijkheden naar voren die provincie kan benutten in 2018-2019. In dit hoofdstuk zullen de deelconclusies van de verkenning worden gekoppeld aan de thema's zoals verwoord in het coalitieakkoord. De volgorde van de genoemde punten geeft geen prioritering aan. De volgorde is willekeurig. Uit de verkenning komt naar voren dat de toegevoegde waarde voor de provincie ligt op het gebied van:

1. *Structuurversterking*

Daar waar in het coalitieakkoord wordt gesproken over 'structuurversterking' wordt in deze verkenning de nadruk gelegd op euregionale structuurversterking waarbij verbinden belangrijk is. Proactieve ondersteuning bieden van euregionale netwerken op het gebied van de Sociale Agenda en dan met name op het gebied van thema's rondom positieve gezondheid en participatie. Vooral omdat euregionale samenwerking zelden tot nooit een hoofdprioriteit is voor stakeholders (wel voor Euregio's) en er dus niet genoeg kennis voorhanden is in de organisatie zelf om euregionale samenwerking tot stand te brengen. Wel is er zoals gezegd genoeg interesse, maar er is een 'aanjager' nodig met kennis van zaken. De uiteindelijke rol van de Euregio's in het uitvoeren van de ambitie van de provincie inzake de combinatie Sociale Agenda en dan met name de positieve gezondheid en euregionale en Europese samenwerking is in verschillende gradaties aanwezig. In de gesprekken die gevoerd zijn met de Euregio's is naar voren gekomen dat allen positieve gezondheid ook als toekomst voor hun regio (willen) zien. Juist door de veranderende rol van de maatschappij en dus ook de rol van de stakeholders en de burgers zelf is het thema positieve gezondheid ook voor de Euregio's onlosmakelijk verbonden met vooruitgang in hun regio. Er is echter zoals beschreven een verschil tussen de Euregio's.

Met name de Euregio Rijn-maas-noord⁷ heeft heel nadrukkelijk bij onder andere bestuurlijke vertegenwoordiging van de provincie te kennen gegeven zich met hun partners, de gemeenten, te willen verdiepen in de wijze waarop zij de Sociale Agenda in euregionale zin kunnen prioriteren. Dit in samenwerking met euPrevent en de provincie. Zij willen hiermee van start gaan in 2018.

De Euregio Maas Rijn⁸ heeft vooral aangegeven de goede samenwerking die er reeds is tussen de provincie, de EMR en euPrevent verder te willen uitbouwen om ook op het gebied van de positieve gezondheid een voorloper te zijn en blijven; innoveren in de breedste zin van het woord staat daarbij centraal. Daarbij ondersteunen zij ook samenwerkingen met organisaties als de 'World Health Organisation'⁹, de moeder van de publieke gezondheid in

⁷ Hierna 'ERMN'

⁸ Hierna 'EMR'

⁹ Hierna WHO

de wereld, om zo snel en effectief mogelijk de nieuwste kaders op het gebied van de preventieve gezondheidszorg beschikbaar te maken voor de burgers in de EMR.

Er wordt binnen de verschillende thema's van de Sociale Agenda te weten onderwijs, arbeid en gezondheid al stevig aan de weg getimmerd inzake euregionale samenwerking. Echter deze drie worden vaak afzonderlijk van elkaar benaderd als het gaat om euregionale samenwerking. In het kader van zowel de eigen Sociale Agenda, alsmede het raamwerk 'Health in all policies'¹⁰ is het goed om deze thema's samen te brengen. Met andere woorden de partijen die euregionaal samenwerken op het gebied van arbeid, onderwijs en gezondheid kunnen ook van elkaar leren door hun samenwerking met elkaar te delen teneinde meer synergetische effecten te genereren.

De rol van de provincie hierin wordt gezien als een faciliterende en ondersteunende rol; het balletje aan het rollen brengen en in de toekomst een overkoepelende blik houden wat er in de provincie gebeurt en wat er zou moeten gebeuren in afstemming met de Euregio's en haar stakeholders.

2. *De euregionale dialoog.* Niet alleen is er een aanjager nodig, maar ook iemand die iets weet van gebruiken, cultuur en taal van de buurlanden. Iemand die weet waar men in het buurland moet zijn en die het gesprek tussen de verschillende stakeholders op het gebied van euregionale samenwerking op gang kan helpen en dit op een transparante manier kan doen. Zoals in de verkenning duidelijk naar voren is gekomen, hebben de gemeenten zowel interesse in positieve gezondheid als in euregionale samenwerking met buurgemeenten en stakeholders die voor de uitvoering van hun beleid van belang kunnen zijn. Daarin geven de gemeenten aan dat vooral de provincie een rol zou moeten spelen als intermediair, als verbinder. De provincie wordt ondanks het feit dat zij wettelijk gezien geen rol hebben binnen het vlak van de preventieve gezondheid als belangrijke initiator en verbinder gezien. Zij heeft het initiatief genomen om de eerste positieve gezondheidsprovincie van Nederland te worden. De gemeenten in Limburg ondersteunen dit en zien daar de meerwaarde van in. Dat betekent dat de meeste gemeenten hun beleid mede hebben vormgegeven danwel gaan vormgeven rondom thema's die van belang zijn voor positieve gezondheid. De gemeentes willen graag door de provincie ondersteund worden ook in de strategische en operationele lijn richting de aangrenzende buitenlandse gemeenten. De rol van de provincie wordt tevens gezien als het bundelen van de krachten om tot euregionale samenwerking te kunnen komen.
3. *Meer Europese middelen naar Limburg:* het ondersteunen van het verwerven van Europese en euregionale subsidies. Alle stakeholders zijn ervan overtuigd dat er voldoende Europese en euregionale subsidies zijn. Ook voor thema's die gerelateerd zijn aan positieve

¹⁰ Hierna HiAP

gezondheid en participatie. Maar hoe Europese en euregionale subsidies verworven kunnen worden, is voor velen te ingewikkeld dan wel te tijdrovend. De procedures zijn moeilijk, de administratieve wegen er naartoe zijn lastig en men moet een lange adem hebben. Voor hen vaak een frustrerend proces.

In het hier beschreven proces zou volgens de stakeholders de provincie een rol kunnen spelen.

4. *Limburg overal.* De krachten bundelen om samen (provincie en gemeentes) positieve gezondheid, participatie en de daaraan verwante thema's uit Limburg te promoten in Den Haag en Brussel. Limburg wordt volgens een aantal stakeholders zeker wel gepromoot in Den Haag en Brussel, maar meer vanuit het perspectief van de sociale thema's als arbeidsmarkt en opleiding en nog te weinig op het gebied van de positieve gezondheid, participatie en preventie. 'Promoot de pareltjes uit Limburg!' zo gaf men aan. En doe dat samen en doelgericht, want dat maakt de samenwerking tussen Limburgse stakeholders en die uit het aangrenzende gebied krachtiger. Daarnaast is er een wisselwerking tussen de beleidsvelden van economie, onderwijs, gezondheid, arbeid. Zij zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dat is wereldwijd en op Europees niveau vertaald in kaders als HiAP en Active Ageing. Die vertaalslag moet naar de lokale en regionale overheid worden gemaakt vooral ook in grensregio's.

Daarvoor is een medium gewenst die dat in internationaal verband kan doen: een rol die weggelegd lijkt te zijn voor de provincie.

De rol van de provincie hierin wordt gezien als het zijn van de vertegenwoordiger van de stakeholders uit Limburg in Den Haag en Brussel.

5. *Slagvaardige euregionale samenwerkingspartners.* Het bilateraal oppakken van thema's tussen de provincie en haar aangrenzende Nederlandse en buitenlandse regio's, afhankelijk van beider behoefte. De behoeften tussen Limburg en haar aangrenzende regio's verschillen niet enorm, maar de accenten worden soms anders gelegd. Er zijn thema's die bijvoorbeeld meer prioriteit hebben voor Vlaanderen (data en gezond binnenmilieu) dan voor Regio Keulen (arbeidsmarkt en gezondheid en zorginnovatie) en omgekeerd.

De rol van de provincie hierin zou kunnen zijn na te gaan welke thema's voor welke groepen van stakeholders in Limburg van belang zijn en te faciliteren en ondersteunen dat deze contacten in eerste instantie gelegd worden.

6. *Aansluiten bij de energie in de samenleving.* Dat betekent door gaan met euregionale samenwerking, en de mogelijkheden uitbreiden. De burger meer betrekken bij euregionale initiatieven en vooral naar de burger luisteren.

Daarnaast de rol van gemeente en provincie duidelijker communiceren richting de burger op het gebied van euregionale samenwerking.

Als het gaat om het aansluiten bij de energie van de samenleving moet niet alleen gekeken worden naar de behoeften en wensen van de burger maar ook naar de behoeften en wensen van de stakeholders zelf. De stakeholders hebben namelijk vele concrete thema's benoemd waar zij interesse in hebben als het gaat om euregionale samenwerking. Zoals aangegeven sluiten deze gedeeltelijk aan bij de sociale agenda. De stakeholders geven ook aan dat ze deze thema's wel zouden willen oppakken, maar niet altijd precies weten hoe dit aan te pakken. Het wel of niet oppakken van deze thema's is de rol van deze stakeholders zelf, al hebben ze wel erg veel behoefte aan 'iemand' die hen daarin kan adviseren en kan begeleiden. Vaak ook omdat ze nog niet altijd contacten hebben over de grens, of niet weten hoe dit op te pakken.

Dit kan gedaan worden door de Euregio's (zie structuurversterking) waarbij de rol van de provincie een faciliterende en ondersteunende rol heeft.

Uitvoeringsplan

Aan de hand van de Verkenning (bijlage 1) wordt beschreven wat de provincie zou kunnen doen in de jaren 2018 en 2019 als het gaat om euregionale en Europese samenwerking op het vlak van de Sociale Agenda. 'Limburg in actie!'¹¹ met een euregionale dimensie daar gaat het hier om.

De potentiële euregionale en Europese actiepunten voor de provincie zoals reeds kort aangehaald in hoofdstuk 2 worden verder uitgewerkt. De inhoud van de hoofdstukken wordt vormgegeven aan de hand van de waarden waar de provincie voor staat. De volgorde van de beschreven actiepunten geven geen prioritering aan en de provincie kan zelf besluiten wat voor hen prioriteit heeft en wat niet.

Voor elke actie wordt aangegeven wat de te doorlopen stappen zouden kunnen zijn en welke stakeholders hierbij betrokken zouden kunnen worden. Er is bij het schrijven van dit uitvoeringsplan volgens de opdracht alleen gekeken naar acties die in 2018-2019 gerealiseerd kunnen worden.

De volgende mogelijke prioriteiten kunnen worden uitgevoerd:

1. Structuurversterking

Het versterken van de euregionale samenwerking om tot euregionale structuurversterking te komen.

- a. Euregionaal netwerk in de ERMN
- b. Euregionaal netwerk in de EMR
- c. Euregionaal netwerk hele domein Sociale Agenda

2. Limburg overal

Lobby op internationaal vlak in Brussel en in Den Haag om de Sociale Agenda op de kaart te zetten.

3. Slagvaardige partners

Samenwerking met aangrenzende regio's voor een aanvullende slagvaardige impuls voor de Sociale Agenda.

- a. Nederlandse aangrenzende regio's
- b. Buitenlandse aangrenzende regio's

¹¹ Coalitieakkoord 2015-2019, provincie Limburg, pag. 7

4. Meer Europese middelen voor Limburg

Het verkrijgen van Europese middelen ook voor het uitvoeren van de euregionale en Europese ambitie van de provincie inzake de Sociale Agenda.

5. Energie in de samenleving

Het betrekken van de Limburger bij euregionale samenwerking en het aanbieden van extra gezondheidsvaardigheden om de Limburger te sterken in haar krachten.

In de hoofdstukken die volgen zal per hierboven genoemd thema verder uitgewerkt worden wat de daarbij behorende doelstellingen zijn en wat er aan het einde van 2019 feitelijk moet zijn bereikt. Daarbij wordt ook per thema aangegeven welke potentiële samenwerkingspartners bij het behalen van de doelstellingen betrokken kunnen worden.

4 Structuurversterking

Bij structuurversterking gaat het om zowel de euregionale als de sociale kant. In de volgende paragrafen wordt in gegaan op structuurversterking in de ERMN en de EMR.

4.1 Euregionaal netwerk in Euregio rijn-maas-noord

Zoals uit de verkenning blijkt, bestaat er vooral binnen Noord - en Midden - Limburg behoefte aan het gedetailleerd verkennen van het al dan niet opzetten van een euregionaal netwerk rondom de Sociale Agenda en dan met name rondom de thema's gekoppeld aan participatie en positieve gezondheid. De ERMN heeft de wens geuit hierin een partner te willen zijn en hierin ook samen met euPrevent en de provincie een voortrekkersrol in te willen vervullen. Hierover zijn reeds afspraken gemaakt tussen de directie van de ERMN, de provincie en euPrevent.

Doelstellingen:

- Het is voor de ERMN en haar stakeholders duidelijk of en hoe er al dan niet gestart kan gaan worden met structurele euregionale samenwerking op het vlak van (publieke) Gezondheid. Daarbij rekening houdende met de kaders positieve gezondheid, participatie, de behoeftes en wensen van de stakeholders in het werkgebied van de ERMN.

De volgende vragen moeten hierbij in acht genomen worden:

- Wat wordt de concrete inhoud van onze structurele samenwerking? Om welke concrete thema's moet het dan gaan? En wat gaat er feitelijk gebeuren?
- Wie moeten daar bij betrokken worden? Lees: welke organisaties moeten dit ondersteunen en gaan het ook effectief uitvoeren?
- Hoe wordt de structurele samenwerking gefinancierd?
- Wat betekent dit voor de burger woonachtig in de ERMN?
- Hoe zal dit euregionale samenwerkingsverband de ambitie van de provincie om een trendbreuk te realiseren voor 2025 ondersteunen? Uitgaande van positieve gezondheid en participatie.

Wat moet er aan het einde van 2019 concreet bereikt zijn:

- Er moet gestart zijn met een euregionale activiteit die aansluiting vindt bij het thema positieve gezondheid dan wel participatie. Dit moet direct van invloed zijn op in ieder geval de Limburgers. Het idee voor een concrete activiteit is het opzetten van een

theaterstuk met nabespreking met de deelnemers voor Limburgers om hen bekend te maken met wat positieve gezondheid voor hen betekent.

- Er is een Interreg VA aanvraag ingediend bij de ERMN waarin de volgende thema's in ieder geval zijn opgenomen:
 - a. Het hebben van een euregionaal netwerk
 - b. Positieve gezondheid
 - c. Duurzaamheid van de structurele samenwerking
 - d. Euregionale samenwerking in relatie tot gemeentelijk sociaal beleid

Potentiële samenwerkingspartners:

Om dit te kunnen bereiken is het noodzakelijk dat er verschillende partners bij betrokken worden.

- Provincie Limburg
- ERMN
- EuPrevent
- GGD LN en Gesundheitsamt Vierssen:
- Gemeenten en stakeholders ERMN

4.2 Euregionaal netwerk in de Euregio Maas-Rijn

Zoals aangegeven is er al een goed functionerende samenwerking binnen de Euregio Maas-Rijn. euPrevent speelt hierbij een grote rol. Een verschil ten opzichte van de structuur met de ERMN is echter dat de gemeenten nog geen grote rol hebben in de euregionale samenwerking. Binnen de EMR is een aantal grote gemeenten in het bestuur vertegenwoordigd, maar zij zijn met hun gemeente geen formele partner van de EMR. Binnen euPrevent zijn op dit moment ook nog geen gemeenten formeel vertegenwoordigd. Dit aangezien de structuur van de EMR anders is dan die van de ERMN.

Doelstellingen:

Binnen het werkgebied van de ERM zijn er verschillende doelen die behaald moeten worden voor het einde van 2019:

- Het mede vormgeven van het strategische plan van de EMR vanuit het perspectief van de (publieke) gezondheidszorg en participatie voor de periode 2020 en verder.
- Het structureel betrekken van het Limburgse lokale overheidsniveau, de gemeenten, bij euregionale samenwerking op het gebied van positieve gezondheid en participatie.

- Het euregionaal bekend zijn van de raamwerken 'positieve gezondheid' en 'Health in all Policies' en wat dat kan betekenen voor de versterking van de positie van de EMR als geheel, de stakeholders in de EMR en de burger woonachtig in de EMR.
- De stakeholders zijn gesterkt in hun mogelijkheden om de behoeftes en wensen die zij hebben ten aanzien van euregionale samenwerking op te pakken met ondersteuning van de EMR en eventueel euPrevent.

Wat moet er aan het einde van 2019 concreet bereikt zijn:

- Er moeten aanwijsbare actiepunten zijn opgenomen in het nieuwe strategisch plan van de EMR die bijdragen aan het realiseren van de ambitie van de provincie inzake de Sociale Agenda: een trendbreuk middels o.a. positieve gezondheid en participatie. Hierbij moet aandacht zijn voor:
 - de meest kwetsbare mensen,
 - de jongere generaties,
 - burgerparticipatie,
 - structuurversterkende maatregelen,
 - vernieuwende communicatiemiddelen, zoals vloggen en
 - inzet van lokale besturen van de provincie.
- De helft van de gemeenten in het werkgebied van de EMR zijn betrokken bij euregionale activiteiten op het gebied van positieve gezondheid en participatie. Niet alleen in woord maar ook in daad door deelname aan verschillende euregionale activiteiten, zoals people-to-people projecten rondom:
 - Positieve gezondheid en de betekenis daarvan voor de Limburgers. Dit middels een theaterstuk.
 - Nieuwe communicatiemiddelen, zoals vloggen. Vloggen is de nieuwste trend en wordt steeds meer ingezet ook door de jongere generatie.
- De raamwerken 'positieve gezondheid' en 'Health in all Policies' in relatie met euregionale samenwerking is bekend bij de Limburgse gemeenten en de aangrenzende gemeenten in België en Duitsland.
- Er zijn minimaal 5 stakeholders die hun behoeftes en wensen ten aanzien van euregionale samenwerking concreet hebben uitgewerkt in projectaanvragen dan wel in samenwerkingsverbanden met stakeholders uit het buurland.

Potentiële samenwerkingspartners:

Bij deze activiteiten kan inzet verwacht worden van de volgende partijen:

- Provincie Limburg
- euPrevent
- Gemeenten in Zuid Limburg

- GGD Zuid-Limburg
- Stakeholders in Zuid-Limburg

4.3 Euregionaal netwerk hele domein Sociale Agenda

Er zijn binnen Limburg al verschillende euregionale netwerken actief. Op alle vlakken van het sociale domein. Dus ook op het vlak van werkgelegenheid en opleiding. Voor de werkgelegenheid is er Item en voor de opleidingen hebben zowel de Universiteit Maastricht als de Hogeschool Zuyd eigen euregionale activiteiten en samenwerkingsverbanden. Goede initiatieven die prima aansluiten bij de wensen van de provincie om tot een trendbreuk te komen binnen het sociale domein. Euregionale samenwerking tussen de deelgebieden 'Werkgelegenheid' en 'Opleiding' ligt voor de hand en vindt ook regelmatig plaats. Echter de link met euregionaal georiënteerde netwerken op het gebied van de gezondheidszorg zijn minder evident. Tot aan de verkenning was er niet of nauwelijks samenwerking tussen bijvoorbeeld Item, de Universiteit Maastricht, de Hogeschool Zuyd en euPrevent als het gaat om de **euregionale** combinatie werk, opleiding en gezondheid: het totale pallet van de Sociale Agenda.

Doelstelling:

Rondom het euregionale netwerk moet de volgende doelstelling voor het einde van 2019 zijn:

- De reeds bestaande euregionale netwerken werken met elkaar samen om de Sociale Agenda vanuit euregionaal perspectief te kunnen faciliteren.

Wat moet er aan het einde van 2019 concreet bereikt zijn:

- Er is een structureel samenwerkingsoverleg tussen Item, euPrevent, Hogeschool Zuyd en de Universiteit Maastricht.

Potentiële samenwerkingspartners:

- Provincie Limburg
- euPrevent
- Item, UM, Hogeschool Zuyd

5 Limburg overal

Het op de kaart zetten van de Sociale Agenda van Limburg in Den Haag, Brussel en op internationaal vlak is - om eerder beschreven redenen - een opportuniteit en wordt ook als dusdanig beschreven in het coalitieakkoord. Zoals de provincie in haar coalitieakkoord al aangeeft, is het de bedoeling dat de provincie proactief gaat optreden in Den Haag, Brussel en op internationaal vlak, dat ze tussen deze partijen in haar eigen belang dwarsverbanden gaat leggen en dat er tijdig financiële kansen gesignaleerd worden. De aansluiting moet vooral gezocht worden op positieve gezondheid en participatie.

Doelstellingen:

- Eind 2019 is datgene waar Limburg voor staat aangaande de Sociale Agenda en dan met name positieve gezondheid en participatie bekend bij nader te bepalen ministeries en instanties in Den Haag en Brussel en op internationaal vlak;
- Limburg wordt in Den Haag, Brussel en op internationaal vlak gezien als de kennisregio op het gebied van euregionale samenwerking in relatie tot de gezondheidszorg in het algemeen en specifiek op het gebied van de publieke gezondheid. Zij wordt dan ook geconsulteerd bij allerhande euregionale thema's in relatie met de gezondheidszorg in de breedste zin van het woord.
- Limburg heeft zichzelf op de kaart gezet bij de WHO Regions for health Network en de Committee of the Regions door het mede-organiseren van een Europees congres rondom publieke gezondheidszorgsvraagstukken die voor regio's van belang zijn.

Wat moet er aan het einde van 2019 concreet bereikt zijn:

- Er is een functionele samenwerking tot stand gebracht tussen de lobbyisten van de provincie en euPrevent, met duidelijke afspraken over wie wat precies kan en gaat doen.
- Er is een overzicht van voor Limburg belangrijke gezondheidszorg gerelateerde organisaties en netwerken in Brussel en internationaal. Hierbij moet altijd positieve gezondheid, participatie en publieke gezondheid in acht genomen worden. Van deze netwerken/organisaties moet in ieder geval het volgende bekend zijn:
 - waar ze voor staat.
 - wat ze precies doet, concreet.
 - wat de doelgroep is en wie hun partners zijn.
 - Of er een stakeholder vanuit Limburg in het netwerk/de organisatie zit.
 - Wat deze organisatie/dit netwerk voor Limburg en haar stakeholders kan betekenen.
- Er heeft een congres plaatsgevonden dat in samenwerking met de WHO RHN, CoR en de Euregio Maas-Rijn is georganiseerd op het vlak van publieke gezondheidszorg

thema's. Er zijn ook succesverhalen vanuit Limburg op dit congres gepresenteerd en Limburg heeft laten zien hoe zij de voorgenomen trendbreuk wil realiseren.

Potentiele samenwerkingspartners:

- Provincie Limburg
- euPrevent
- Limburgse Stakeholders met goede connecties met partijen in Brussel

6 Slagvaardige partners

Om in een regio als Limburg een trendbreuk te kunnen realiseren heeft men slagvaardige partners nodig. Niet alleen binnen Limburg zelf, maar ook in de omliggende (buitenlandse) regio's. Limburg is geen eiland en kan zich dus ook geen geïsoleerde ambitie permitteren. Gouverneur Bovens zie treffend *“Limburg heeft goede kaarten om te transformeren. Limburg heeft zoveel netwerken, blaas daar met kennis frisse lucht doorheen, zo wordt Limburg een lerende provincie.”*¹²

Daarom is samenwerking met regio's als regio Keulen, Vlaanderen/Limburg (BE), provincie Luik, Oost-België en provincie Noord-Brabant van belang.

6.1 Buitenlandse aangrenzende regio's

Er is met de meeste aangrenzende regio's ook gesproken over de thema's die zij met Limburg zouden willen uitwerken, al dan niet bilateraal.

Naam regio	Thema's in relatie met Sociale Agenda
Regio Keulen	• Preventie op scholen op laag niveau • Bedrijfsgezondheidszorg en de preventie daaromtrent • Gezondheidsvaardigheden (Health literacy) • Asielzoekers en gezondheidszorg • Data • Gezond binnenmilieu
Vlaanderen	• Gezondheidsvaardigheden (Health literacy) • Data • Benaderen kwetsbare en kansarme doelgroepen • Binnenmilieu
Oost-België	• Data • Social norms approach • Antibioticaresistentie

¹² Koers voor een vitaler Limburg, 2015, pag. 18

Al deze thema's kunnen in euregionale samenwerking opgepakt worden door verschillende partijen in Limburg. De provincie maakt zelf de keuze met welke thema's en welke regio's zij al dan niet concreet aan de slag gaan.

Doelstellingen:

- De provincie heeft vastgesteld of ze samen willen werken aan één of meerdere van de hierboven genoemde thema's.
- Indien de provincie één of meerdere van de hierboven genoemde thema's heeft gekozen zal er afhankelijk van die thema's een actieplan worden opgesteld en zullen de eerste stappen voor de concrete uitwerking daarvan gezet zijn.

Wat moet er aan het einde van 2019 concreet bereikt zijn:

- Er is door de provincie gekozen of en zo ja aan welke thema's zij met de stakeholders in welke regio concreet wil samenwerken.
- Indien er voor één of meerdere van de hierboven genoemde thema's is gekozen moet het volgende aan het einde van 2019 concreet bereikt zijn:
 - Een projectplan met de concrete uitwerking van de gekozen thema's. Hierbij moet dan rekening gehouden worden met, wat er concreet gedaan gaat worden, wie daarbij betrokken wordt en hoe dit gefinancierd gaat worden.
 - Er is gestart met de implementatie van het projectplan.

Potentiele samenwerkingspartners:

- Provincie Limburg
- Stakeholders in de aangrenzende regio
- euPrevent

Voor de provincie Luik zijn in dit uitvoeringplan, stand december 2017, geen actiepunten beschreven. Zij hebben tijdens de verkenning aangegeven dat zij geen euregionale stappen zullen zetten tot eind 2019 in verband met een ophanden zijnde reorganisatie. Zij weten dus niet precies waar het naar toe zal gaan. Wel hebben ze aangegeven deel te blijven nemen aan de initiatieven waar ze reeds bij betrokken zijn. Dit zijn initiatieven van euPrevent. Afgesproken is dat zij zelf het initiatief zullen nemen om contacten te leggen met de provincie op het moment dat zij daaraantoe zijn.

6.2 Nederlandse aangrenzende regio's

Met de Nederlandse aangrenzende regio's wordt in dit geval uitsluitend verwezen naar de provincie Noord-Brabant. Limburg heeft ook een grensgebied met de provincie Gelderland, maar daar is in het kader van deze verkenning niet mee gesproken. Reden hiervoor is dat Limburg maar voor een heel klein deel grenst aan de provincie Gelderland. Dit kan in een later stadium nog opgepakt worden. Met de provincie Noord-Brabant is in een eerder stadium reeds contact geweest. Zij heeft al kennis en ervaring met Europese samenwerking en de positieve effecten wat dat heeft op de stakeholders in Noord-Brabant. Limburg kan hiervan leren.

Doelstellingen:

- Noord-Brabant en de provincie hebben een structurele relatie met elkaar opgebouwd waardoor zij:
 - doen aan kennisdeling;
 - elkaars best-practices kennen;
 - op de hoogte zijn van elkaars relaties met Den Haag en Brussel en elkaar hier continue over informeren.

Wat moet er aan het einde van 2019 concreet bereikt zijn:

- Er is een duurzame functionele relatie tussen Noord-Brabant en de provincie.
- Er is kennis van een aantal best-practices uit Noord-Brabant en wat daarvan het nut kan zijn voor stakeholders in de provincie.

Potentiële samenwerkingspartners:

- Provincie Limburg
- Provincie Noord-Brabant
- euPrevent

7 Meer Europese middelen voor Limburg

Voor de ambitie van de provincie aangaande de structuurversterking en daaraan gekoppeld de Sociale Agenda en euregionale samenwerking zijn investeringen nodig. Voor deze investeringen wil de provincie ook kijken naar de mogelijkheden die er vanuit Brussel zijn voor extra financiering. Om dit te realiseren wil de provincie in relatie tot Europese middelen¹³:

- actief participeren in de netwerken die er toe doen en daarbij allianties smeden;
- actief meedenken over de invulling van (nieuwe) EU-programma's en verdeelcriteria;
- actief beïnvloeden van de besluitvorming rond de verdeling van middelen vanuit die fondsen.

De thema's behorende bij de Sociale Agenda van de provincie worden in Brussel maar gedeeltelijk gezien als hoofdprioriteit. Zo is alles wat gerelateerd is aan werkgelegenheid en groei en opleiding een prioriteit, terwijl alles wat te maken heeft met de gezondheidsstatus van de burger gezien wordt als een zaak van de lidstaten zelf. Over de gezondheidszorg neemt de EU de volgende stelling in¹⁴:

'Alle EU-landen organiseren zelf de gezondheidszorg voor hun burgers. De EU vult het nationale beleid aan met:

- *gemeenschappelijke doelstellingen;*
- *schaalvoordelen door een bundeling van de middelen;*
- *hulp bij de aanpak van gemeenschappelijke uitdagingen zoals epidemieën, chronische ziekten of de vergrijzing.*

Het EU-beleid op het gebied van gezondheid is vertaald in een gezondheidsstrategie. Die is vooral gericht op:

- *preventie door het promoten van een gezondere levensstijl;*
- *gelijke kansen op een goede gezondheid en gezondheidszorg voor iedereen (ongeacht inkomen, geslacht, ras, enz.);*
- *de aanpak van ernstige internationale bedreigingen van de gezondheid;*
- *gezond ouder worden;*
- *steun voor dynamische gezondheidsstelsels en nieuwe technologie.'*

¹³ Coalitieakkoord 2015-2019, provincie Limburg, pag. 13

¹⁴ https://europa.eu/european-union/topics/health_nl

Op hetzelfde moment erkent de EU echter wel dat de gezondheid van de burger van invloed is op de welvaart¹⁵.

De subsidieprogramma's van de EU zijn dan ook meestal indirect gericht op de gezondheidszorg (in de breedste zin van het woord). Programma's zijn bijvoorbeeld gericht op innovatie, werkgelegenheid of opleiding. Maar dit kan wel gericht zijn op de gezondheidszorg: innovatie in de zorg of werkgelegenheid in de gezondheidszorg. Daarnaast worden er een aantal specifieke calls uitgezet die heel direct gericht zijn op de gezondheidstoestand van de burger. Deze staan meestal in relatie met de hierboven genoemde thema's als preventie en gezond ouder worden.

Er zijn dus zeker kansen om aanspraak te maken op subsidies uit Brussel als er goed gekeken wordt naar de prioriteiten van de provincie en de prioriteiten van de EU, uitgaande van deze subsidieprogramma's. Door deze kansen tijdig te signaleren kunnen er kansen benut worden door de stakeholders in Limburg in het belang van de burger.

Doelstelling:

Eind 2019 moet de volgende doelstelling gerealiseerd zijn:

- Stakeholders uit Limburg hebben in samenspraak met de provincie gebruik gemaakt van de EU-subsidiemogelijkheden gerelateerd aan de Limburgse Sociale Agenda met de nadruk op positieve gezondheid, participatie en publieke gezondheid.

Wat moet er aan het einde van 2019 concreet bereikt zijn:

Om de doelstelling te realiseren en dus tijdig financiële kansen te kunnen signaleren voor Limburg er hierop te kunnen inspelen moet eind 2019 het volgende concreet bereikt zijn:

- Er is inzicht in welke EU-subsidieprogramma's voor positieve gezondheid, participatie en publieke gezondheid van de provincie er zijn;
- Er is minimaal 1 bij de Sociale Agenda aansluitend project ingediend bij een EU-subsidieprogramma van Brussel;
- Er zijn minimaal 3 aan de Sociale Agenda gerelateerde projecten ingediend bij Interreg VA waar de provincie onder valt:
 - Social Norms Approach: Interreg EMR
 - Antibiotic Stewardship: Interreg EMR
 - Medische Milieukunde: Interreg Vlaanderen-Nederland
 - Positieve Gezondheid: Interreg Vlaanderen-Nederland

¹⁵ https://europa.eu/european-union/topics/health_nl

Potentiele samenwerkingspartners:

- Provincie Limburg
- EuPrevent
- Euregio's
- Andere stakeholders

8 De energie van de Limburger

Euregionale samenwerking is in het belang voor alle 1,1 miljoen Limburgers. Dat betekent dat ook de Limburger betrokken moet en kan worden bij deze ontwikkelingen. Zeker gezien vanuit de filosofie van positieve gezondheid en participatie. Het idee is dat de Limburger zelf de regie over zijn/haar eigen leven voert. De gedachte is dat mede daarmee de trendbreuk, als het gaat om het verbeteren van de gezondheidsstatus van de Limburger, bereikt kan worden. Om deze trendbreuk te realiseren zullen stakeholders in het algemeen hun accenten anders moeten leggen (iets waar de provincie reeds op verschillende manieren de stakeholders handvatten voor biedt) om de bijbehorende structuurverandering te kunnen doormaken. Daar kan euregionale samenwerking een onderdeel van worden. In deze door de provincie genoemde transitiefase zijn alle stakeholders van belang. Dus ook de Limburger.

Doelstelling:

- De Limburger is actief betrokken bij implementatie van de Sociale Agenda in relatie tot euregionale samenwerking.
- De Limburger weet bij welke stakeholder hij informatie kan krijgen indien hij of zij gebruik wil maken van datgene wat de buurregio's op sociaal vlak voor hem/haar kunnen bieden.
- De Limburgers hebben gezondheidsvaardigheden om zelf te kiezen voor mogelijkheden uit de aangrenzende buitenlandse regio's die hun gezondheid en hun levensstijl positief kunnen beïnvloeden.

Wat moet er aan het einde van 2019 concreet bereikt zijn:

- Er is een concrete activiteit voor Limburgers opgezet waarmee Limburgers actief betrokken worden rondom positieve gezondheid en euregionale mogelijkheden/kansen en participatie. De Limburger wordt hiermee geschoold in positieve gezondheid en wat euregionale samenwerking in dat kader voor hem/haar kan betekenen. Dit wordt gedaan door inzet van een theaterstuk 'positieve gezondheid'. Dit bestaat uit een deel theater en een nabespreking met de aanwezigen. De groepen hiervoor zijn niet groter dan 25 personen.
- De stakeholder 'Limburger' wordt bij alle initiatieven rondom de Sociale Agenda en euregionaal samenwerken betrokken. Dat betekent concreet dat op het moment dat er een project dan wel een activiteit ontwikkeld wordt in het kader van euregionale samenwerking en de Sociale Agenda, de Limburger dan wel vertegenwoordigers van Limburgers er vanaf het eerste moment bij betrokken worden. Dit kunnen organisaties zijn zoals Huis voor de Zorg, Zorgbelang Limburg en ouderenbonden. Dit is afhankelijk van het inhoudelijke thema en de mogelijkheden van de Limburgers/vertegenwoordigers.

Potentiele samenwerkingspartners:

- Provincie Limburg:
- EuPrevent:
- Stakeholder(s): bijvoorbeeld Huis voor de Zorg, Zorgbelang Limburg, ouderenbonden enz.

9 Prioritering

De verkenning en het daaruit voortvloeiende uitvoeringsplan biedt vele mogelijkheden voor euregionale samenwerking in relatie tot de sociale agenda en met name positieve gezondheid en participatie. Deze mogelijkheden zijn gedetailleerd beschreven in de vorige hoofdstukken en bijlage 1.

Echter om ook daadwerkelijk daadkrachtig te kunnen zijn en resultaten te kunnen behalen is een prioritering gewenst. Meerdere prioriteiten kunnen door een aantal concrete acties tegelijkertijd gerealiseerd worden.

9.1 Concrete acties voor 2018-2019

In het uitvoeringsplan van de verkenning waar het gaat om 'structuurversterking', 'slagvaardige partners', 'Limburg overal', 'meer Europese middelen naar Limburg' en 'energie in de samenleving' komt bij elk van deze thema's een actie, al dan niet in deze bewoordingen, steeds terug: het inzetten van een euregionaal georiënteerde aanjager, een initiator, een verbinder, een motivator, een stimulator. Met andere woorden de euregionale dialoog moet gestart worden en daarvoor is een euregionale aanjager onontbeerlijk; de zogenoemde euregionale kennismakelaar. Deze euregionale kennismakelaar is niet alleen de aanjager maar ook het schakelpunt tussen de stakeholders uit Limburg en de haar omringende regio's die zich bezighouden met, dan wel interesse hebben in, de thema's gerelateerd aan de sociale agenda in combinatie met euregionale samenwerking. Uitgangspunt voor de euregionale kennismakelaar zijn de behoeften en wensen van deze stakeholders zoals eerder beschreven in deze verkenning.

De euregionale kennismakelaar is de aanjager van de euregionale dialoog en

- betreft de lokale overheidsinstanties - zoals in euregionale samenwerking geïnteresseerde gemeenten - bij euregionale samenwerking op het gebied van positieve gezondheid en participatie.
- fungeert als een duidelijk aanspreekpunt voor allerhande stakeholders die de intentie hebben om met partners uit buurregio's of daar buiten te gaan samenwerken.
- initieert een samenwerkingsoverleg tussen alle reeds bestaande euregionale netwerken in de provincie welke gerelateerd zijn aan de sociale agenda. Hierbij kan gedacht worden aan Item, euPrevent en het euregionale netwerk dat de Hogeschool Zuyd en de Universiteit Maastricht hebben. Daarnaast zou in dit verband ook het actiecentrum positieve gezondheid aan kunnen schuiven vanwege de steeds groter wordende behoefte van de buurregio's om te gaan werken met positieve gezondheid. Iedereen blijft doen waar hij/zij goed in is, maar door structurele afstemming onder elkaar wordt er voor synergie gezorgd en kunnen ieders mogelijkheden uitgebreid worden.

- ondersteunt de stakeholders in hun mogelijkheden om de behoeftes en wensen die zij hebben ten aanzien van euregionale samenwerking op het vlak van (publieke) gezondheid op te pakken.
- fungeert als een inhoudelijk aanspreekpunt voor buitenlandse stakeholders die behoefte hebben aan, en mogelijkheden zien om met stakeholders in Limburg kennis te delen, kennis te ontwikkelen en samen te werken.
- fungeert als aanspreekpunt voor allerhande internationale, Europese, nationale, regionale en lokale organisaties die willen weten wat er in Limburg speelt op het vlak van de sociale agenda in relatie tot euregionale samenwerking.
- ondersteunt en brengt indien gewenst advies uit aan de provincie inzake mogelijke euregionale en Europese projecten en initiatieven.

Zo zorgt deze euregionale kennismakelaar er voor dat de acties binnen elke prioriteit aangezwengeld en gestart worden. De euregionale kennismakelaar neemt zeker in de beginfase het initiatief om datgene waarover stakeholders enthousiast hebben gesproken in de verkenningsfase mee vorm te geven.

De euregionale dialoog om ‘structuurversterking’, ‘slagvaardige partners’, ‘Limburg overal’, ‘meer Europese middelen naar Limburg’ en ‘energie in de samenleving’ te realiseren gaat door inzet van de euregionale kennismakelaar met bovengenoemde taken van start.

9.2 Indicatief benodigde tijdsinvestering

Uitgangspunt zal zijn dat er zoveel mogelijk gebruik gemaakt wordt van reeds bestaande structuren om van daaruit verder te werken aan euregionale samenwerking. Daarnaast is een tijdsinvestering van gemiddeld minimaal 20 uur per week gewenst om het in 9.1 genoemde te kunnen realiseren. Daarnaast zullen er beperkte middelen noodzakelijk zijn voor thematische bijeenkomsten en workshops. Ook hiervoor wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van faciliteiten van de stakeholders zelf.

Bijlage 1 Resultaten verkenning

In dit deel van het uitvoeringplan wordt ingegaan op de resultaten van de verkenning. Er wordt beschreven wat de opdracht was die de provincie aan euPrevent heeft verstrekt. Vervolgens wordt in hoofdstuk vier de methode uiteengezet die gebruikt is ter beantwoording van de gestelde vragen. In hoofdstuk 6 tot en met 9 wordt ingegaan op de resultaten. In hoofdstuk 10 worden de conclusies nog eens samengevat. Deel 1 wordt afgesloten met hoofdstuk 10 waarin de conclusies nog eens op een rijtje worden gezet met daarbij wat de rol van de provincie kan zijn.

Inhoud

Bijlage 1 Resultaten verkenning	28
1 Opdracht	30
2 Methode	31
3 Euregionale samenwerking: de burger.....	33
3.1 Status quo: visie burger	33
3.1.1 ‘Leven in een grensgebied’	33
3.1.2 Verwachtingen burger.....	35
3.2 Status quo: visie andere stakeholders.....	35
4 Euregionale samenwerking: de Limburgse Stakeholders	37
4.1 De invloed van de provincie	37
4.2 Status quo: de andere stakeholders	37
4.2.1 Uitgangspositie.....	37
4.2.2 Wensen stakeholders	39
5 Euregionale samenwerking: aangrenzende regio’s	42
5.1 Nederlandse aangrenzende regio’s	42
5.2 Buitenlandse aangrenzende regio’s	43
6 Euregionale samenwerking: euregio’s.....	46
6.1 Euregio Rijn-Waal	46
6.2 Euregio rijn-maas-noord.....	47
6.3 Euregio Maas-Rijn	48
6.4 euPrevent EMR.....	48
7 Euregionale samenwerking: EU en Internationaal	50

1 Opdracht

Vooruitlopend op dit uitvoeringsplan heeft de provincie zelf een korte verkenning gedaan. Hiertoe is een aantal gesprekken gevoerd met potentiële stakeholders uit met name de buurlanden Duitsland en België. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in de Positionpaper 'euregionale samenwerking gezondheid'.

Dit Positionpaper en een notitie van euPrevent aangaande euregionale samenwerking¹⁶ hebben geleid tot de opdracht aan euPrevent om een uitvoeringsplan te schrijven voor de provincie voor 2018 en 2019. Hierin moet naar voren komen¹⁷:

- wat de concrete meerwaarde is van euregionale en Europese samenwerking voor de burger;
- hoe met name de stakeholders meer en meer betrokken kunnen worden bij de euregionale samenwerking in relatie tot de Sociale Agenda en de uitvoering daarvan;
- hoe er samengewerkt kan worden met andere regio's;
- wat de visie en de rol van de EMR en de EMRN inzake de ambitie van de Provincie Limburg kan zijn;
- wat de aansluiting van de aangrenzende buurregio's is op de ambitie van de provincie;
- hoe de EU en haar instituties een partner kan zijn in de missie van de provincie en hoe zij ruimte kunnen bieden vanuit subsidie en lobby aan experimenten en proeftuinen;
- hoe de samenwerking met internationale partners van voordeel kan zijn voor de ambities van de provincie.

¹⁶ notitie 'samenwerking Stichting euPrevent – Provincie Limburg', september 2016.

¹⁷ Brief 'Verlening subsidie voor het project Verkenning Sociale Agenda in relatie tot Euregionale en Europese samenwerking', 16 mei 2017, kenmerk 2017/32705.

2 Methode

Om tot een goed uitvoeringsplan te kunnen komen en de vragen van de provincie te kunnen beantwoorden, is euPrevent gestart met het uitbreiden van de reeds bestaande korte verkenning van de provincie. Op die manier wil zij meer inzicht krijgen in de wensen en mogelijkheden van de verschillende stakeholders in Limburg en de aangrenzende gebieden. In totaal heeft euPrevent daarvoor, veelal samen met een vertegenwoordiger van de provincie, 40 gesprekken gevoerd.

Het betroffen gesprekken met:

- overheden, zoals gemeenten, provincies, netwerkverbanden en ministeries;
- publieke gezondheidsorganisaties, zoals GGD-en en vergelijkbare organisaties uit Duitsland en België;
- ziekenhuizen;
- psychiatrische instellingen;
- burger organisaties;
- hogeschool en universiteit;
- arbeidsmarkt gerelateerde instituten en experts;
- euregio's;
- lobbyisten van de provincie in België en Duitsland.

Daarnaast zijn er twee burgerbijeenkomsten in Roermond en Maastricht georganiseerd om een beeld te krijgen over de vraag of burgers een meerwaarde zien in euregionale samenwerking op het gebied van het sociale domein en dan met name gerelateerd aan positieve gezondheid en participatie. De intentie was niet om wetenschappelijke conclusies te trekken na die burgerbijeenkomsten. De intentie was om een idee te krijgen van het scala aan onderwerpen waaraan de burger denkt.

Via verschillende kanalen zijn willekeurige burgers benaderd om zich aan te melden voor deze bijeenkomsten. Hiervoor is onder andere gebruik gemaakt van de website van de Stichting samenwerkende maatschappelijke organisaties Limburg¹⁸, van het netwerk van euPrevent¹⁹, het netwerk van Huis voor de Zorg²⁰ en facebook.

¹⁸ www.maatschappelijknetwerklimburg.nl

¹⁹ www.euprevent.eu

²⁰ www.huisvoordezorg.nl

Kritische noot is en blijft natuurlijk de vraag welke burgers er aanwezig waren bij deze bijeenkomst. Terecht. In dit geval betroffen het grofweg 40-plussers, van verschillende herkomst, maar wel met een affiniteit met België en/of Duitsland.

3 Euregionale samenwerking: de burger

“Wat levert het de burger op als veldpartijen euregionaal gaan samenwerken?” Dit is een vraag die veelvuldig gesteld wordt, maar dit is ook een vraag die niet eenduidig kan worden beantwoord. Deze vraag kan vanuit het perspectief van de burger zelf alsmede vanuit het perspectief van de stakeholder beantwoord worden. Daarom wordt in paragraaf 5.1 het antwoord van de burger beschreven en in paragraaf 5.2 het antwoord van de andere stakeholders.

3.1 Status quo: visie burger

Met de burgers is gesproken over de “*zin en onzin van euregionale samenwerking*” in relatie tot sociale thema’s behorende bij positieve gezondheid en participatie. Tijdens de burgerbijeenkomsten werd duidelijk dat de deelnemers een positief beeld hebben over euregionale en Europese samenwerking.

3.1.1 ‘Leven in een grensgebied’

Als specifiek gevraagd wordt wat “leven in een grensgebied” voor hen betekent, dan noemt de burger²¹:

- Identiteit
- Vlakbij
- Potentieel
- Gezamenlijke historie
- Open grenzen
- Buren en gasten
- Vooroordelen
- Grote verschillen
- Samenwerken
- Europa
- Gedoe

De burgers hebben over het algemeen een positief beeld over ‘leven in een grensgebied’. Het meest in het oog springende antwoord is dat ‘leven in een grensgebied’ deel uitmaakt van hun identiteit.

²¹ in willekeurige volgorde

Als doorgevraagd wordt over op welke manier “het leven in een grensregio” onderdeel uitmaakt van hun leven dan zijn de antwoorden niet verrassend:

- Tanken
- Winkelen
- Natuur
- Eten
- Dagelijks leven
- Opleiding
- Zorg

Opmerkelijk is echter dat “werkgelegenheid” in beide discussiegroepen niet wordt genoemd terwijl er in één groep wel uitgebreid is gegaan op de euregionale aspecten van sociale (werkgerelateerde) voorzieningen²². In onderliggend beschrijvend onderzoek zijn deze werkgerelateerde voorzieningen niet verder onderzocht en/of verklaard.

Duidelijk wordt dat het bezoeken van het buurland “normaal” is; “gewoon”. “Normaal” maar met “gedoe”.

Wat levert “gedoe” op bij “leven in de grensregio”:

- Wet- en regelgeving
- Alternatieve regels
- Taal en dialect
- Cultuur
- Verschillende structuren

Ook dat zijn geen verrassende uitkomsten. Noemenswaardig is wel dat men ook antwoordde:

- Lobby
- Proefgebied

Mogelijk zijn die laatste twee antwoorden genoemd als oplossing voor de problematiek, “het gedoe”. Al is dit in de gesprekken met de burgers niet verder uitgediept.

De negatieve geluiden hebben vooral te maken met de wijze waarop ‘bureaucratie’ en de ‘taal’ in de ogen van de burgers hun bewegingsvrijheid beperkt. Dat werd gezien als de grootste ‘begrenzer’ van het grenzeloos kunnen verkeren van burgers. Juist op sociaal gebied. Een mooi

²² woon-werkgerelateerde thema's zoals belasting, kinderbijslag, gevolgen echtscheiding etc.

voorbeeld werd aangehaald door een burger die mantelzorger is voor familie wonende in een grensregio. Deze burger loopt tegen veel bureaucratische hindernissen op. Eén van deze hindernissen is het niet verkrijgen van de mantelzorgersvergoeding naar Duits recht en het gegeven dat een dergelijke vergoeding in Nederland wordt gezien als inkomen. Zulks is fiscaal weer onaantrekkelijk. De bewuste burger kan geen gebruik maken van de vergoedingsregeling voor mantelzorgers in de betreffende woongemeente omdat de hulpbehoevende net over de grens woont. De grens wordt door deze mantelzorger als een enorme hindernis gezien, terwijl vanuit de persoon gezien de mogelijkheid en de wil er is om mantelzorger te zijn.

Opvallend is dat de opmerkingen die burgers geven volledig in lijn liggen met de adviezen uit landelijke en regionale rapporten: Volksgezondheid Toekomst Verkenning (VTV), Limburg Factor. Versterking van scholing, arbeid en gezondheid maakt het onderscheid en biedt kansen voor de toekomst. En juist dat vragen burgers om grensoverschrijdend op te pakken. De burger vraagt eigenlijk geen directe concrete diensten maar *kansen* voor de toekomst, nieuwe perspectieven. Er kan/mag' niet landelijk gedacht worden, maar er moet juist eureginaal gedacht worden.

3.1.2 Verwachtingen burger

Op de vraag 'Wat verwacht u dan van wie?', werd nadrukkelijk aangegeven dat men niet verwacht dat er 'iets' op nationaal niveau gedaan wordt, want dat was volgens alle deelnemers geen haalbare kaart. Wel werd gezegd dat zij eigenlijk van hun lokale overheden verwachten dat zij wel iets voor de burgers in deze kunnen betekenen. Op de vraag wie dan de lokale overheid is, werd veelvuldig de gemeente genoemd, maar zeker ook de provincie omdat die in de ogen van de mensen een betere verbinding vormt tussen de lokale overheden onderling en de nationale overheden. Verder werd gevraagd wat dat 'iets' dan is? Met iets wordt bedoeld: met de burger meedenken naar een oplossing, alternatieven bedenken om de soms 'starre' wet- en regelgeving in positieve zin gebruiken. Zo werd als voorbeeld aangehaald dat in geval van de mantelzorgvergoeding, de woongemeente misschien deze mensen ook in aanmerking te laten komen voor de Nederlandse mantelzorgersvergoeding.

Belangrijkste conclusie van de burger is: De vraag niet is "Wat heb je aan euregionale samenwerking". De vraag is "Hoe ga je grensoverschrijdende mobiliteit voor de burger vergemakkelijken?". Het antwoord is duidelijk: "Luister naar de burgers en denk met ze mee!", "Wees creatief!". Hun conclusie: 'Limburg is de poort naar Europa!'

3.2 Status quo: visie andere stakeholders

Ook de andere stakeholders is gevraagd wat de burger aan euregionale of Europese samenwerking heeft. De antwoorden zijn een stuk abstracter dan de antwoorden die de burgers geven. Volgens de stakeholders gaan burgers zelf steeds meer voor velerlei zaken over de

grens. Dat bleek ook al uit het coalitieakkoord, waarin dit ook wordt beschreven. Soms zijn zij zich daar niet eens meer bewust van. De grens belemmerd echter nog wel de mobiliteit van de burger. De stakeholders geven aan dat niet alleen de burger dat ervaart, maar zij zelf ook. Die belemmering is voornamelijk zichtbaar op het gebied van het sociale domein: arbeid, opleiding en gezondheid. Volgens de stakeholders komen die belemmeringen vooral door onduidelijkheid, angst voor het onbekende en de complexiteit van grensoverschrijdende mobiliteit. 'Als het niet zo ingewikkeld was, was ik al gegaan' of 'Het is dat het in mijn situatie niet aantrekkelijk is, maar anders was ik al gegaan'. De stakeholders onderschrijven de bureaucratie, het verschil in wet- en regelgeving, verschil in taal en mentaliteit en verschil in structuren als de hoofdredenen waarom de burger op deze vlakken aarzelt om een stap zal zetten.

Buiten het zicht van de burger is en wordt er volgens de stakeholders heel veel gedaan om de stap over de grens te vergemakkelijken met als primaire doel de kansen op een goede passende baan, opleiding en/of een betere gezondheidstoestand te realiseren.

Wat concreet grensoverschrijdende samenwerking de Limburger oplevert, wordt zowel in het coalitieakkoord beschreven. De stakeholders onderschreven die concrete punten ook:

- Meer aanbod in opleidingen, toegespitst op de behoefte van de jongere;
- Meer en accuratere zorg, toegespitst op de behoefte van de Limburger;
- Meer kansen op een baan. Niet alleen in het algemeen, maar ook door meer samenwerking tussen bedrijven, onderzoeksinstituten en dergelijke op het gebied van bijvoorbeeld zorginnovatie;
- Verbetering van de algemene gezondheidstoestand en welbevinden van de Limburger;
- Meer kennis over de keuzes die een Limburger heeft op het gebied van opleiding, werk en zorg als hij gebruik wil maken van de systemen van België en Duitsland.

4 Euregionale samenwerking: de Limburgse Stakeholders

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe stakeholders uit Limburg aan kijken tegen euregionale samenwerking, wat hun uitgangspositie is en wat de wensen zijn ten aanzien van euregionale en Europese samenwerking.

4.1 De invloed van de provincie

De invloed van de provincie op het sociale veld in Limburg is duidelijk aanwezig. Daar waar zij formeel geen rol heeft, is zij informeel wel aanwezig en is haar rol niet te onderschatten. De Limburgse stakeholder laat zich in haar beleidsvoering ten aanzien van toekomstvisie medeleiden door de Sociale Agenda die de provincie heeft opgesteld en ook het standpunt wat de provincie heeft ingenomen aangaande euregionale en Europese samenwerking. Op het vlak van de Sociale Agenda kan vastgesteld worden dat de stakeholders die raakvlakken hebben met de inhoud daarvan, het concept positieve gezondheid en participatie hebben omarmd. Zij willen eraan bijdragen om de ambitie van de provincie te realiseren om de eerste positieve gezondheidsprovincie van Nederland (en, nog ambitieuzer, in de EMR) te worden.

De ambitie van de provincie ten aanzien van euregionale en Europese samenwerking wordt door de stakeholders breed omarmd.

De gemeenten zien zichzelf als de eerste overheid in het sociale domein. Binnen het sociale domein zien zij de provincie als verbindende factor tussen de verschillende gemeenten onderling. Zo ziet de provincie dat ook. Daarnaast zien beide de provincie ook als verbinder tussen Den Haag en de Limburgse gemeenten. Zeker als het gaat om positieve gezondheid en participatie.

4.2 Status quo: de andere stakeholders

Uit de gesprekken met de stakeholders uit Limburg kwamen de volgende punten naar voren wat hun uitgangspositie is en wat zij wensen ten aanzien van euregionale samenwerking.

4.2.1 Uitgangspositie

Alle stakeholders zijn voorstander van euregionale samenwerking danwel Europese samenwerking. Ook zien zij allen, er, in potentie, het nut van in voor de eigen organisatie en het belang van de burger. Wel zit er verschil in redenen waarom zij interesse hebben in met name euregionale samenwerking. Dit varieert van het verstevigen van de concurrentiepositie tot het

gebruik maken van elkaars kennis en/of het belang van de burger. Daarbij is er een duidelijk verschil te bemerken tussen de curatieve zorg en de publieke gezondheidszorg. Namelijk de curatieve zorg beweegt zich meer op een concurrerende markt, dan de publieke gezondheidszorg.

Er is een duidelijk verschil in Noord en Zuid-Limburg als het gaat om reeds bestaande euregionale samenwerkingsverbanden en –initiatieven. Grofweg gezegd zijn er in het zuiden meer initiatieven op het gebied van euregionale samenwerking. Dit betreft zowel op het gebied van de curatieve zorg en op het gebied van de publieke gezondheidszorg. Met name op het vlak van de publieke gezondheidszorg, kan vastgesteld worden dat hoe noordelijker men komt in Limburg des te minder de samenwerking op het vlak van de publieke gezondheid is. Dit heeft deels te maken met de invloed van de Euregio's in deze gebieden: hun focus op het thema publieke gezondheid en hun structuur. Hoe meer invloed en aandacht er is, hoe meer kennis de stakeholders hebben over de systemen in Duitsland en België, over de cultuurverschillen en over welke kennis waar te halen valt. Door deze kennis zijn de stakeholders in het zuidelijke deel van de provincie ook makkelijker in staat aan te geven waar de mogelijkheden voor euregionale samenwerking liggen en zijn daardoor beter in staat aan te geven wat hen dit zou kunnen opleveren.

Er is nog weinig tot geen euregionale samenwerking die ook de grenzen van de vakgebieden gerelateerd aan de Sociale Agenda overschrijdt. Iedereen is drukdoende om in zijn of haar vakgebied euregionaal samen te werken hetgeen heeft geleid tot allerlei goede initiatieven. Zo zijn er, zoals al aangegeven, verschillende euregionale initiatieven op het gebied van arbeidsmarkt, opleiding en publieke gezondheidszorg, maar deze netwerken opereren op dit moment vrijwel afzonderlijk van elkaar. In bijvoorbeeld het veld 'arbeidsmarkt' wordt op beperkte mate gekeken naar specifiek de problematiek binnen de sociale sector en met name de gezondheidszorg. Vanuit opleiding wordt er al meer gekeken naar de verbinding met de arbeidsmarkt grensoverschrijdend, maar niet naar de gezondheidszorg zelf. Hiermee wordt bedoeld, niet als zijnde het werkveld pure sec, maar vanuit de gezondheidsstatus van de Limburger. Gesprekken met bijvoorbeeld Item en Hogeschool Zuyd laten dit ook zien.

Verder is duidelijk geworden dat het voor stakeholders vaak moeilijk is om alle facetten van positieve gezondheid in relatie te kunnen brengen met euregionale samenwerking. De intentie is er wel doch ze weten alleen niet waar te beginnen danwel hoe een dergelijk thema kan worden opgepakt. De bereidheid blijkt ook uit de vele mogelijkheden en kansen die door stakeholders zijn genoemd en in paragraaf 6.2.2 worden beschreven.

Het effect van de ligging van Limburg tussen België en Duitsland is van grotere invloed dan wordt gedacht. Door decentralisatie van beleid op gezondheid, arbeid en onderwijs, is juist de regionale en lokale overheid aan zet. De burger heeft bestuurlijke steun nodig om in zijn directe grensoverschrijdende omgeving zijn handelingsruimte te manifesteren. Immers staat de landelijke handelingsruimte op grotere afstand en moeilijker te manifesteren.

4.2.2 Wensen stakeholders

Alle stakeholders geven aan het bijzonder op prijs te stellen dat er een initiatief is van de provincie om na te gaan wat er gedaan kan worden om gezamenlijk wel te komen tot die euregionale samenwerking waar zij interesse in hebben. Zij zijn zich er allen van bewust dat ook zij daar zelf een belangrijke rol in spelen, maar zoeken naar een 'aanjager'. Iemand met kennis en ervaring op dit vlak. Iemand die de eerste stap kan zetten. Iemand die de transitiefase in gang kan zetten.

Er is behoefte om in euregionaal verband ook juist positieve gezondheid te zien als een kracht van de maatschappij en niet als een 'last'. Dat betekent dat dit terrein voor velen niet losgekoppeld kan worden van thema's als arbeid en opleiding, maar ook van economie en cultuur of landbouw en milieu. Met andere woorden de verbreding van de Sociale Agenda komt ook in de gesprekken met de stakeholders erg naar voren, maar de kritische noot wordt wel toegevoegd dat vooral vanuit de andere beleidsvelden vaak nauwelijks positieve gezondheid en dus de experts op dit vlak, er bij betrokken worden. Dat wordt ook als een kans gezien voor de provincie: innovatie vanuit de gedachte van positieve gezondheid en participatie.

Veelvuldig kwam ook naar voren dat de rol van de burger in de maatschappij veranderd. Ook positieve gezondheid gaat hierop in. Er is behoefte bij de stakeholders om hier ook met partijen uit het buurland, die hier ook mee te maken hebben, over te spreken. Hoe gaan zij daarmee om? En wat kan ik daar van leren als organisatie? De transitie van de verandering in structuren vraagt ook andere perspectieven en daarbij kan euregionale samenwerking volgens de stakeholders een rol spelen. Zeker in een gebied als Limburg.

Gemeenten zijn in deze een belangrijke speler. Niet alleen hebben zij wettelijke taken op het sociale domein, maar wordt er vanuit maatschappelijk perspectief ook veel van hen verwacht. Gemeenten zoeken dus steeds meer naar nieuwe wegen om kennis te vergaren en naar manieren om hun burgers met hun praktische vragen te ondersteunen. Er zijn gemeenten die reeds in het kader van de WMO zorgtaken hebben uitgezet bij organisaties in de buitenlandse buurregio's. Zij hebben dus al de stap gezet om verder te kijken dan de landsgrens, om de burger in hun gemeente zo goed mogelijk te ondersteunen. Daarnaast verwachten in ieder geval de gemeenten in het zuidelijke deel van de provincie ook dat de GGD hier een rol in speelt. Zij verwachten dat de GGD op de hoogte is van wat er reilt en zeilt in de buurregio's en indien nodig dat zij gebruik maken van de kennis die daar voorhanden is.

Grofweg kan worden aangegeven dat de meeste interesse bestaat in thema's gerelateerd aan 'positieve gezondheid en preventie' en gerelateerd aan het thema 'arbeidsmarkt en gezondheidszorg'.

De lijst met thema's waarvan de verschillende stakeholders graag zouden zien dat er euregionaal aan gewerkt wordt, is aanzienlijk en kan onderverdeeld worden in 4 groepen:

1. *Sociale aspecten:*

- Gezonde voeding;
- Happy ageing en vitale euregio;
- Life-style aspecten;
- Positieve gezondheid;
- Zelfregie;
- WMO;
- Preventief jeugdbeleid;
- Armoedebestrijding;
- Health in all policies, beleidsagenda's aan elkaar verbinden;
- Versterken gezondheidsvaardigheden; grensoverschrijdend van elkaar leren (health literacy);
- Cultuurverschillen, anti-discriminatie en begrip voor elkaar kweken;
- Geen 1ste Positieve gezondheidsprovincie van Nederland zonder buurprovincies te informeren en te bevragen.

2. *Zorginhoudelijke onderwerpen.*

- Hospice, palliatieve zorg, moreel ethische kwesties, euthanasie;
- MRSA bestrijding verder grensoverschrijdend vervolmaken;
- Depressie en dementie;
- Limburgse patiënten gaan naar Klinikum Aken voor levertransplantaties (ongeveer 10 keer per jaar). Dit moet administratief verbeterd worden;
- Obesitas en verslavingsbestrijding euregionaal aanpakken;
- Meer noodzaak dat ziekenhuizen elkaar over de grens versterken en aanvullen ipv het worden van elkaars concurrenten.

3. *Arbeidsmarkt.*

- Maak een Euregionaal aanvalsplan verpleegkundigen (tekorten onderling oplossen, barrières sociale zekerheden oplossen, gezamenlijke scholing, taalbarrières verzachten);
- Wat is het grensoverschrijdend gedrag van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt?
- WSW-bedrijven grensoverschrijdend laten samenwerken;
- Werken over grens noodzaakt tot adequate voorlichting (o.a verzekeringen, belastingen, pensioenopbouw).

4. *Organisatorisch.*

- Noodzakelijk om te weten wat de wensen/behoefte zijn inzake grensoverschrijdende zorg;
- Grensinfo-punt uitbreiden met gezondheidsvraagstukken;
- PGB ook toepasbaar maken in buurlanden;
- App's en e-health meer euregionaal toepasbaar maken;
- Gezonde gebouwen (o.a. binnenmilieu); 'cradle tot cradle'. Kan dit niet samen met de burens?
- Kennisinstellingen hebben buitenlandse studenten meer dan nodig. Heb oog en oor voor hun wensen/behoefte;
- Young European Citizenship op starten in Maastricht;
- Oprichten Europees Centrum for Disease Control in de EMR;
- Handel meer vanuit de inhoud. Gewoon aan de slag gaan grensoverschrijdend en zoek naar de beste oplossing;
- Big data euregionaal uitwisselen en samen vormgeven op het gebied van sociale thema's waaronder positieve gezondheid;
- Gezondheidszorg door alle beleidsvelden heen (Health in all policies). Ook in dit thema kan euregionale samenwerking een extra perspectief bieden en kan er volgens de stakeholders veel geleerd worden van de buurregio's;

5 Euregionale samenwerking: aangrenzende regio's

In dit hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre de ambitie van de provincie aansluiting vindt bij de ambitie danwel de uitvoerende werkzaamheden van de aangrenzende regio's. De Nederlandse aangrenzende regio's en de buitenlandse aangrenzende regio's.

5.1 Nederlandse aangrenzende regio's

Er is in een eerder stadium al gesproken met de provincie Noord-Brabant.

Op het vlak van de gezondheidsinnovatie en gezondheidstechnologie heeft Noord-Brabant reeds grote stappen gezet op Europees niveau. Sinds enige jaren werkt zij intensief met verschillende partijen in Brussel samen en dat levert de stakeholders in Noord-Brabant veel op: subsidies, Europese politieke agendasetting en zichtbaarheid. De provincie Noord-Brabant ziet zichzelf als intermediair tussen 'Europa' en haar stakeholders en zet hier stevig op in. Dit niet zonder financieel en beleidsmatig resultaat. Zo is Noord-Brabant betrokken bij verschillende Europese netwerken, die te maken hebben met industriële ontwikkeling (Vanguard Initiative), creativiteit en innovatie (Districts of Creativity) en actief en gezond ouder worden (CORAL).

CORAL (Community of Regions for Assisted Living) is een netwerk dat zich bezighoudt met thema's die nauw verwant zijn aan de Sociale Agenda van de provincie Limburg. Binnen CORAL worden de behoeften en wensen van ouderen en hun mantelzorgers als uitgangspunt genomen aan AAL (Ambient Assisted Living) en AHA (Active and Healthy Ageing) en worden deze gekoppeld aan ICT. Noord-Brabant is de co-initiator van dit netwerk van meer dan 40 regio's in Europa. CORAL is gesprekspartner van de Europese Commissie, onder andere in het European Partnership on Active and Healthy Ageing. Bovendien zijn de leden van CORAL actief in het ontwikkelen en uitvoeren van diverse Europese projecten. Noord-Brabant zet hiermee niet alleen Noord-Brabant goed neer in Brussel, maar zorgt er ook voor dat haar stakeholders informatie en EU-subsidies krijgen die zij nodig hebben om verder te kunnen innoveren. Dit in het belang van de Brabander. Om dit te kunnen bereiken investeert Noord-Brabant zowel financieel als met personele inzet in dit CORAL-netwerk en de bijbehorende lobby in Brussel.

De ambitie van de provincie lijkt aan te sluiten bij de ambitie van de provincie Noord-Brabant daar waar deze ziet op Europese samenwerking. Een samenwerking met Noord-Brabant lijkt voor de hand te liggen danwel aansluiting bij het CORAL netwerk.

Met de provincie Gelderland is in deze verkenning niet gesproken. Dit omdat geografisch gezien Limburg maar voor een heel klein deel aan de Provincie Gelderland grenst.

5.2 Buitenlandse aangrenzende regio's

In deze is gesproken met vertegenwoordigers uit Vlaanderen, provincie Luik, Oost-België en de regio Keulen.

Vlaanderen

Er zijn veel stakeholders in de provincie Belgisch Limburg die reeds sinds jaar en dag samenwerken met stakeholders uit de provincie. De stakeholders uit Belgisch Limburg richten zich dan met name op het zuidelijke deel van de provincie. Tot 2015 werden de Belgische stakeholders altijd ondersteund en begeleid door de provincie Belgisch Limburg. Zij was nauw betrokken bij alle euregionale gezondheidszorg gerelateerde zaken een en ander vanuit een ondersteunende en faciliterende rol. Door de hervormingen in Vlaanderen in 2015 heeft de provincie Belgisch Limburg geen rol meer op vlak van dergelijke 'persoonsgebonden taken'. Die persoonsgebonden taken zijn overgenomen door Vlaanderen. Op dit moment wordt er actief gekeken naar de wijze waarop Vlaanderen de rol van Belgisch Limburg kan gaan overnemen. Deze herstructurering laat onverlet dat de intensieve samenwerking, op uitvoerend niveau, tussen de verschillende Belgische en Limburgse/Duitse stakeholders gecontinueerd wordt. Vooralsnog is euPrevent op dit moment de motivator om deze intensieve samenwerking gaande te houden.

Thema's die voor de stakeholders in Vlaanderen van belang zijn, sluiten aan bij de ambitie van de provincie. Ook aan Vlaamse kant is er behoefte aan meer inzet op preventieve en publieke gezondheidstaken en aan een aansluiting bij de veranderende maatschappij. Hierbij wordt bijvoorbeeld expliciet ingegaan op vragen als:

- 'Hoe bereiken wij de kwetsbare doelgroepen?',
- 'Hoe pakken we overgewicht aan vanuit een integraal perspectief?',
- 'Hoe staat het met binnenmilieu en gezondheidszorg?',
- 'Welke gezondheidsvaardigheden moeten wij onze burgers aanleren?'

Bovenstaande vragen zijn direct en/of indirect gelinkt aan het begrip positieve gezondheid zoals dat door de provincie nader wordt ingevuld. Verder zouden zij de euregionale samenwerking, thans ingezet via euPrevent en het Logo Limburg²³, verder willen uitbouwen.

Vorenstaande wensen worden vooralsnog ondersteund door de Vlaamse overheid. Dit blijkt uit de contacten die gelegd zijn Machteld Huber, grondlegger van positieve gezondheid, waarbij specifiek gesproken is om te kijken naar een eventuele implementatie van het concept positieve gezondheid in Vlaanderen.

²³ Logo Limburg vzw overheidsinstantie die zich in Belgisch Limburg bezig houdt met gezondheidspromotie en ziektepreventie. Verder wordt 'Logo Limburg' in dit rapport 'Logo' genoemd.

Regio Keulen

De regio Keulen werkt met name samen binnen de Euregio Maas-Rijn en heeft van daaruit reeds een lange historie als het gaat om de samenwerking op het gebied van (arbeids)participatie en publieke en preventieve gezondheid. Buiten de samenwerking via de Euregio Maas-Rijn zijn de stakeholders geïnteresseerd in het uitwerken van potentiële samenwerkingsthema's in het grensgebied tussen Limburg en Duitsland. Hierbij kan gedacht worden aan een gezond binnenmilieu, vergelijkbare data en het versterken van de gezondheidsvaardigheden (Health Literacy) van de burger. Daarnaast is er nog een aantal andere thema's genoemd die ook sterk aansluiten bij de Sociale Agenda van de provincie Limburg: arbeidsmarkt in de gezondheidszorg, gezondheidsinnovatie en – economie, bedrijfsgezondheidszorg en preventie op scholen.

Oost-België

Een gesprek met het ministerie van Oost-België kan eerst na afronding van de verkenning plaatsvinden. Vanuit de bij euPrevent betrokken stakeholders is wel bekend dat ook zij intensief samenwerken met partners uit Nederland en Duitsland. Met name op het gebied van senior vriendelijke gemeente en de initiatieven 'Social Norms Approach', Antibiotic Stewardship. Bij deze initiatieven zijn verschillende stakeholders uit Oost-België betrokken. Daarnaast is Oost-België ook zeer intensief bezig met het creëren van een lokale maatwerk-variant van het vroegere IZOM (Integrale Zorg op Maat). IZOM was tot 1 juli 2017 een akkoord tussen zorgverzekeraars waarmee burgers uit in de provincies Limburg (BE), Luik, Limburg (NL) en Noord-Brabant en de regio's Bitburg, Daun, Prüm en Aken direct toegang kregen tot de zorgaanbieders in België, Duitsland en Nederland.

Provincie Luik

De provincie Luik heeft heel duidelijk aangegeven dat vanwege de reorganisatie van de hele overheidsstructuur en met name het gezondheidszorg gedeelte daarbinnen, zij zich tot eind 2019 niet kunnen committeren aan nieuwe samenwerkingsverbanden. Dat betekent dat zij tot die tijd zelf een inschatting maken wanneer het opportuun kan zijn om toch met de provincie samen te werken. Zij zullen zich desgewenst bij de provincie danwel euPrevent melden. Zij hebben zitting in het bestuur van euPrevent, waardoor zij van de stand van zaken binnen de EMR op de hoogte blijven.

Thema's waar zij in ieder geval veel belang aan hechten liggen op het vlak van de mentale gezondheidszorg en verder richten zij zich met name op specifieke thema's met als doelgroep jongeren.

De provincie Luik heeft nadrukkelijk aangegeven euregionale samenwerking, euPrevent en het thema gezondheidszorg een zeer warm hart toe te dragen. Zij verwachten dan ook dat ze vanaf 2019 weer stappen kunnen gaan zetten.

De trend en ambities van de aangrenzende regio's sluiten in hoge mate aan bij de ambities van de provincie. Er zijn reeds meerdere afspraken met aangrenzende partners gemaakt om de inhoudelijke kansen verder te bekijken.

6 Euregionale samenwerking: euregio's

De provincie vraagt zich af hoe de in Limburg actief zijnde Euregio's met hun visie en huidige/toekomstige rol (kunnen) bijdragen aan de ambitie van de provincie inzake de combinatie tussen de Sociale Agenda en met name participatie en positieve gezondheid en euregionale en Europese samenwerking.

Om hier inzicht in te krijgen zijn er verkennende gesprekken gevoerd met alle Euregio's werkzaam in de provincie.

In de Limburg zijn drie Euregio's actief:

1. Euregio Rijn-Waal²⁴
2. Euregio Rijn-Maas Noord²⁵
3. Euregio Maas-Rijn²⁶

Beschreven zal worden in hoeverre de ambities van de provincie in de strategische plannen van de verschillende Euregio's voorkomen.

6.1 Euregio Rijn-Waal

Er is binnen de ERW al een lange historie van euregionale samenwerking op het gebied van de gezondheidszorg. Er zijn in de verschillende INTERREG programma's ook verschillende projecten geweest. Meestal gerelateerd aan ziekenhuiszorg en verzekeringstechnische thema's. Daarnaast zijn er projecten geweest tussen patiëntenorganisaties in Gelderland en Duitsland. Een bekend resultaat van een Interreg project uit de ERW was de website www.euregiogezondheidsportaal.nl. Deze bestaat officieel nog steeds, maar de link is niet meer actief.

In de strategie 2020 van de ERW staat euregionale duurzame economische ontwikkeling centraal. Van die ontwikkeling wordt er gekeken naar euregionaal samenwerken, gezondheidszorg en Life Sciences. De overeenkomsten tussen de strategie 2020 van de ERW en de ambitie van de provincie liggen met name op het vlak van de arbeidsmarkt en beroepsopleiding en de meer curatief gerichte gezondheidszorg. Voor dit laatste thema kent de

²⁴ Hierna: ERW

²⁵ Hierna: ERMN

²⁶ Hierna: EMR

ERW een Euregionaal Forum Grensoverschrijdende Gezondheidszorg. Hierin zijn ziekenhuizen, zorgcentra, zorgverzekeraars en patiënten- en artsenorganisaties vertegenwoordigd.

De publieke gezondheidszorg en /of preventie wordt niet specifiek benoemd in hun strategie 2020.

In Interreg VA is door de ERW een groot Interreg project dat zich met name richt op economische en technologische ontwikkelingen ingediend: 'Zorg Verbindt'. De strategie achter het project is 'om de zorg en technologie met elkaar te verbinden, zodat de zorg sneller en beter en dichterbij de patiënt terecht komt. Vanwege de opkomst van smartphone en apps is zorg op afstand mogelijk. De verschillende innovaties helpen de regionale economische groei en creëren nieuwe banen. De Euregio's als Field Lab voor zorgeconomie.²⁷ Aan dit project doet formeel ook de ERMN mee. Het project heeft nog een looptijd tot 2020. Ook de provincie heeft een rol in dit project als zijnde cofinancier.

Zowel de ERW als de ERMN zijn ook betrokken bij een majeur project langs de hele Nederlandse Duitse grens, met uitzondering van de EMR. Het betreft een innovatieproject rondom infectieziektenbestrijding; Health-I-Care. Bij dit project zijn met name MKB, ziekenhuizen en universiteiten betrokken. Het richt zich op het ontwikkelen van allerlei innovatieve producten en technologieën om de bevolking te beschermen tegen infecties en om antibioticaresistentie het hoofd te bieden. De doelgroep van het project is met name de professional.

De ERW kent geen structuur, buiten de ERW zelf, die zich met grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van de publieke gezondheid bezighoudt.

6.2 Euregio rijn-maas-noord

Kijkende naar de Sociale Agenda, richt de ERMN zich met name op arbeidsmarkt en onderwijs. Dit is één van de vijf prioriteiten van de ERMN. Gezondheidszorg en met name positieve gezondheid als zodanig komt niet naar voren in het strategische plan. Wel wordt er kort melding gemaakt van het feit dat de ERMN wil voortbouwen op vroegere goedwerkende initiatieven op het gebied van onder andere harmonisatie en afstemming binnen de gezondheidszorg.

De ERMN heeft duidelijk te kennen gegeven dat zij zich graag verder zouden willen verdiepen in het thema positieve (arbeids)participatie en gezondheid. Ze willen nagaan of de stakeholders in de ERMN hierop willen inzetten. Ook uit de verkennende gesprekken met gemeenten uit de ERMN komt naar voren dat zij graag een duidelijkere rol voor de ERMN weggelegd zouden zien,

²⁷ <http://www.euregio.org/action/projects/item/116/zorg-verbindt/>

wat betreft positieve gezondheid. Dit speelt ook mee in de beslissing van die gemeenten om mee te doen aan een project uit de EMR; euPrevent Senior Vriendelijke Gemeente.

Daar ERMN zelf geen ervaring heeft met thema's rondom publieke gezondheid en positieve gezondheid is er reeds met hen afgesproken dat dit in samenwerking met de provincie en euPrevent opgepakt zal worden. EuPrevent is bekend met een aantal stakeholders in de ERMN vanwege betrokkenheid bij verschillende projecten:

- euPrevent Senior Vriendelijke Gemeente: Gemeente Venlo, Venray, Weert, Mook, Beesel en Roermond;
- Euregionale jongerenonderzoeken 2013: Kreis Vierssen en GGD Noord Limburg;
- euPrevent Overgewicht: GGD Noord Limburg;
- Risicogedrag Adolescenten: GGD Noord Limburg.

6.3 Euregio Maas-Rijn

De EMR heeft in haar strategie EMR2020 heel nadrukkelijk ook de thema's die in de Sociale Agenda van de provincie voorkomen, opgenomen. Niet alleen op het gebied van de arbeidsmarkt en opleiding maar ook op het gebied van gezondheidszorg. Zij hebben een tien puntenstrategie die zich geheel richt op de gezondheidszorg in de EMR. In deze strategie worden zowel curatieve, als ook preventieve en publieke gezondheidszorg thema's beschreven. De Strategische Werkgroep Gezondheid van de EMR, waarin ook de provincie zitting heeft, houdt deze strategie in het oog en probeert deze met haar stakeholders in de EMR te realiseren. Ook het thema 'positieve gezondheid' van Machteld Huber is inmiddels formeel op de agenda van de Strategische Werkgroep Gezondheid geplaatst als thema voor de komende jaren in de EMR. Voor de thema's die gelinkt zijn aan de curatieve zorg zijn de ziekenhuizen en de verzekeraars verantwoordelijk. De thema's die direct en indirect gelinkt zijn aan preventieve en publieke gezondheid wordt de Stichting euPrevent |EMR ingezet. De EMR werkt nauw samen met deze zelfstandige stichting en heeft deze Stichting ook als netwerk opgenomen in haar strategisch plan.

6.4 euPrevent |EMR

Stakeholders uit de EMR die zich met name op de (publieke)gezondheidszorg richten, hebben in 2010 het initiatief genomen om voor euregionale samenwerking een Stichting in het leven te roepen, namelijk euPrevent|EMR. Deze Stichting richt zich op het verbeteren van de kwaliteit van leven van de burgers in de Euregio Maas-Rijn. Zij doet dit met name vanuit het perspectief van de publieke en preventieve gezondheid. EuPrevent is binnen de EMR het aanspreekpunt voor euregionale preventieve en publieke gezondheid.

Vanwege de samenwerking met de provincie en de voorlopige resultaten van de verkenning heeft het bestuur van euPrevent besloten om positieve gezondheid en 'Health in all Policies (HiAP)' formeel als twee van haar kaders te omarmen. Beide sluiten precies aan bij de doelstelling van de Stichting en bij wat haar partners in de EMR willen bereiken. Daarnaast is euPrevent reeds sinds 2010 bezig om juist de thema's die ook binnen het beleid van de provincie zijn opgenomen op te pakken in een euregionale setting. Het kader van positieve gezondheid tezamen met HiAP biedt euPrevent het raamwerk waarbinnen zij moet, wil en kan werken. Dit in nauwe afstemming met o.a de provincie, Zweckverband Aachen, Vlaanderen, Oost-België en Wallonië en de EMR.

De kracht van euPrevent zit in het feit dat zij inhoudelijk gestuurd is en daardoor thema's oppakt die meerdere partners in de EMR als inhoudelijk speerpunten hebben. Binnen de wettelijke, structurele, organisatorische en financiële kaders worden door die partners gezamenlijk activiteiten en initiatieven ontplooid om de doelstellingen te realiseren. De partners hebben zich daartoe verenigd in zogenaamde programmalijnen van waaruit zij thema's oppakken. De inhoud is daarbij maatgevend.

Tevens heeft euPrevent zich eraan geconformeerd dat zij in al haar projecten ook rekening houdt met:

- burgerparticipatie. In alle projecten van euPrevent worden burgerorganisaties, danwel patiëntenorganisaties opgenomen als formele partner. Indien dat niet mogelijk is, wordt er een substantieel budget gereserveerd voor de inhuur van deze groepen.
- wetenschap. Alle projecten moeten direct of indirect gekoppeld zijn aan wetenschap. Dat kan zijn een framework van de bijvoorbeeld de WHO, een kwalitatieve of kwantitatieve studie, een methodologie of een PhD student.
- opleiding. In alle projecten van euPrevent zit een opleidingselement, ofwel van burgers ofwel van professionals.

7 Euregionale samenwerking: EU en Internationaal

In dit hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre samenwerking met internationale en Europese partners van voordeel kan zijn voor de ambitie van de provincie. In dit kader is gekeken naar de rol van de WHO en de EU.

De WHO speelt een belangrijke rol bij het zetten van de internationale kaders op het gebied van de publieke gezondheid in de wereld. Deze internationale kaders voor publieke gezondheid bepalen mede de beleidskaders die op nationaal niveau vastgesteld worden door de overheden en doorsijpelen richting regionaal en gemeentelijk niveau. Ook de EU heeft meerdere prioriteiten beschreven waar zij haar lidstaten op attendeert. Deze prioriteiten hebben veelal een link met thema's die vallen binnen de Sociale Agenda van de provincie. Hierbij kan gedacht worden aan armoedebestrijding, werkgelegenheid en opleiding. In dat opzicht kan de provincie als voorbeeld dienen voor zowel de WHO als de EU. Niet alleen vanuit haar Limburgse perspectief, maar juist ook in combinatie met de euregionale ambitie. Een praktisch voorbeeld hiervan in de samenwerking binnen de EMR op het gebied van senior vriendelijke gemeente. Dit is een project dat een kader van de WHO gebruikt, namelijk 'Active ageing', en wat vertaald is naar de kansen die dit biedt aan dertien gemeenten en haar stakeholders. Juist door de aansluiting te zoeken bij deze organisaties kan getoond worden dat de provincie in staat is om abstracte theorieën en kaders om te zetten naar nuttige praktijksituaties in Limburg. Zowel de WHO als de EU is altijd naarstig op zoek naar zulke succesvolle voorbeelden, omdat dit laat zien waar men op regionaal niveau mee bezig is. Verder zou positieve gezondheid van Machteld Huber een potentieel nieuw concept kunnen zijn dat door de WHO omarmt zou kunnen worden.

De stakeholders in Limburg, de provincie en de EMR hebben jarenlang op het netvlies gestaan bij de EU en haar partners, zoals de CoR, DG Sante, DG Regio en de AEBR. De afgelopen jaren zijn Limburg en de EMR ingehaald door succesverhalen uit andere delen van Europa. Vooral als het gaat om euregionale samenwerking. De laatste tien jaar heeft de EMR, de provincie en ook de stakeholders in Limburg op het vlak van zichtbaarheid in Brussel aan kracht ingeboet. Het momentum is nu daar om datgene waar de stakeholders mee bezig zijn geweest binnen de preventieve en publieke gezondheid en euregionale samenwerking weer wat meer naar voren te brengen. De kracht ligt in de keuze van de innovatieve insteek, door niet meer uitsluitend te kijken naar de curatieve zorg en euregionale samenwerking, maar door te kijken naar publieke gezondheid, preventie en euregionale samenwerking. Wederom een noviteit in Europa. Echter deze noviteit is nog niet voldoende bij de EU en haar partners bekend, mede omdat er de afgelopen jaren weinig aandacht besteed is aan promotie van best-practices op het gebied van publieke en preventieve gezondheid vanuit deze regio. Het blijkt vanuit vele voorbeelden nuttig om jezelf als regio goed te presenteren binnen de EU en haar instituties. Een betere promotie zal binnen de EU en haar partners zichtbaarheid opleveren voor de provincie waardoor een betere

toegang tot financiële middelen en invloed op beleidsbeslissingen in het verschiet ligt. De Provincie Noord-Brabant heeft aangetoond dat zij door een intensieve lobby in Brussel in staat is gebleken meer financiële middelen naar Noord-Brabant te halen en geconsulteerd te worden door de EU. Ook andere regio's (Veneto regio, NiederÖsterreich) hebben op die wijze succes geboekt.

Daarnaast wekt de Europese regelgeving de schijn dat daarmee de rechten en mogelijkheden voor elke burger gelijk zijn. Voor de incidentele keer dat mensen in een ander land vertoeven klopt dat, maar voor mensen in een grensregio met frequent grensoverschrijdend gedrag, werkt dat niet. Daarvoor is een echte triple of quatro helix aanpak nodig: burger, professional, overheid, bedrijfsleven. Voorbeeldregio's uit Europa (Ierland, Emilio Romana) laten een sterke betrokkenheid van de overheid zien en stimuleren expliciet deze geïntegreerde aanpak.